

VAKAVIEN RIKOSTEN JÄLKIKÄSITTELY

– osapuolten tarpeet
ja kokemukset

Kriminologian ja rikosseu-
raamusalan tutkimuspäivät
29.11.2018
RSKK

SAUMA hanke 2013 – 2018 → Rise + Vuolle Settlementti ?

Vakavien rikosten uhreilla tai henkirikosten uhrien läheisillä on mahdollisuus harkita tekijän kohtaamista jossain vaiheessa tuomion jälkeen.

Vakavien rikosten **jälkikäsitely** (*Restorative Justice Dialogue*) =

Restoratiivinen dialogi rikoksesta aiheutuneiden seurausten vähentämiseksi

1) uhrien/omaisten ja tuomitun
välillä

2) tuomitun ja hänen omaistensa
välillä

Menettely perustuu restoratiiviseen oikeuteen, jossa etusijalla on uhrin tukeminen ja hyvittäminen. Toinen keskeinen periaate on, että tekijä ottaa vastuun teostaan ja on siitä pahoillaan.

Vastuunoton 4-vaiheinen prosessi:

> ymmärtää rikoksen seuraukset, kehittää empatiaa ja vastuunottoon teosta ja muuttaa häpeän tunnetta

- **1. Minä tein sen.**
- **2. Se oli väärin.** Tunnustaminen ilman tekosyitä ja oikeuttamista
- **3. Hyvittäminen. Empatian kehittäminen:** "Toisen saappaisiin meneminen" Kun tekijä alkaa ymmärtää toimintansa seuraukset hän tajuaa tarpeen muuttaa omaa käyttäytymistä.
- **4. Tarvittava apu muutokseen.** Identiteetin uudelleen rakentamisen tarve (Maruna 2001).

(Restorative Justice Council 2016, UK)

- **”Going to prison, that’s just running away and getting away from it all. But to actually go into a room and sit down knowing that they are going to walk through that door in a few minutes’ time and want to know why you stole from them- that’s scary for me...”**
- **” That [RJ] was my turning point. When I realised what effect my crimes had on other people, I felt ashamed and embarrassed.”**

Tilastotietoja 2013-2018 (15.10.2018 asti)

Aloitteiden määrä koko hankkeen aikana yli 140

Aloitteiden vuosittainen keskiarvo 30

Aloitteiden lukumäärä 2017-2018: 44

Aloitteentekijöistä uhrien omaisia 3

tuomittuja/heidän edustajia 41

Asiakkaiden lukumäärä v 2017: 68

Asiakaskontakteja v 2017 211

Muut hankkeemme toteuttamat restoratiiviset toimintamuodot

- Vankien väliset sovittelut
- Restoratiivinen päihdekuntoutusosasto Kylmäkosken vankilassa
  - Toiminta perustuu restoratiivisiin arvoihin (mm. kunnioitus, empatia, luottamuksellisuus, osallisuus, turvallisuus, hyvät ihmissuhteet, aito dialogi, vastuunotto ja korjaaminen)
  - Kokemusasiantuntijoiden vierailut

Restoratiivinen prosessi tukee OM:n yhteiskunnallisia kriminaalipoliittisia vaikuttavuustavoitteita

- Rikoksentekijän vastuuseen saattaminen
- Rikoksesta aiheutuneiden haittojen vähentäminen
- (Uusinta)rikollisuuden vähentäminen – erityisesti face-to-face kohtaaminen (restoratiivisten käytäntöjen todettu vähentävän uusintarikollisuutta keskimäärin 14-18 %, esim. RJC 2016; vrt. myös VanNess 2011)
  - > Turvallisuuden tunteen lisääntyminen
- Uhrien auttaminen ja tukeminen

Restoratiivisten ohjelmien tavoitteet tukevat ja edistävät desistanssiteorian tavoitteita ja Risen muita ohjelmia:

Tavoite 1: Kehittää empatiaa auttamalla vankeja ymmärtämään heidän tekojensa seuraukset muihin ihmisiin

Tavoite 2: Parantaa itsetuntoa ja tietoisuutta omista tunteista → auttaa vankeja olemaan yhteydessä toisiin ihmisiin kunnioittavalla ja arvostavalla tavalla. Tärkeää, että on joku joka luottaa heihin.

Tavoite 3: Avata silmät näkemään itsensä ja maailma vaihtoehtoisella tavalla > rikokseton elämä olisi saavutettavissa ja houkuttelevaa. Luodaan toivoa: muutos on mahdollinen

Tavoite 4: Tukea ex-vankeja heidän halussaan tehdä reparaatiota (korjausta, parannusta).

Jälkikäsitteilyn prosessi

1. Aloitevaihe

- Kaksi koulutettua fasilitaattoria tapaa ensin aloitteentekijän
- > alustava soveltuvuuden arviointi ->yhteydenotto toiseen osapuoleen -> valmiuden ja soveltuvuuden arviointi

2. Valmistelu:

- kartoitetaan tunteet ja tarpeet, hyödyt ja riskit

3. Kohtaaminen

- Turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin luominen
- Välittömien vaikutusten arviointihaastattelu

4. Seuranta

- Yhteydenotto 2 vk ja 2-3 kk kohtaamisen jälkeen

Rikksentekijöiden motiiveja, tarpeita

- Pahoillaan omasta puolesta, yrittänyt kirjoittaa kirjettä,
- Haluaa keskustella, jotta välttyttäisi koston kierteeltä,
- Miettinyt uhreja ja arvelee, että heillä paha olla,
- Haluaisi saada jotain hyvää aikaan,
- Haluaa kertoa mitä tapahtui ja pyytää anteeksi sekä osoittaa katumus ja vähentää omaisen surua jos mahdollista, voisi helpottaa myös uhrin elämää jatkossa, toivoo omaisille olevan hyötyä että saisivat rauhan
- Saada yhteys läheiseen ja selvitettyä asia, haluaa kertoa ettei tehnyt tekoa suunnitellusti vaan hetken mielijohteesta...

Tarvenäkökulma suhteessa toisen kohtaamiseen

Uhri/omainen

Toisen hyvinvoinnin edistäminen

Ymmärrys

Merkityksellisyys

Todellisuuksien kohtaaminen

Toivo

Lohtu

Tasapaino

Kasvu, oppiminen

Aikaansaaminen

Tekijä

Toisen hyvinvoinnin edistäminen

Ymmärretyksi tuleminen

Kuulluksi tuleminen

Toisen kuuleminen

Aitous

Rehellisyys

Läsnäolo

Tieto, informaatio

Sovinto

Tekijöiden kokemuksia jälkikäsitteystä heti kohtaamisen jälkeen

- ”Ehkä nyt vankeusaikana paras kaikista. Tavoite oli, että pääsisi keskustelemaan. Positiivisista asioista paras. Kaikki lomat ynnä muut jää toiseksi”.
- ”Vähän varmaan sama (*kokemuksena*) kuin jos tulisi uskoon, mutta ei voi tietää kun ei ole tullut”.
- ”Kuulosti uskomattomalta kun sanoi (*omainen*) että haluaisi meistä normaaleja työssä käyviä ihmisiä”.

Jälkikäsitteilyjen pitkäaikaisvaikutuksista

Vastauksissa korostui asian käsittelyn, keskustelun merkitys
”Sisälle jää jotain, jos ei pääse keskustelemaan...”

Tekijät: kohtaaminen oli tarjonnut mahdollisuuden laittaa omassa elämässään asioita kuntoon, antaa itselleenkin anteeksi, käsitellä omien tekojen seurauksia, itseymmärryksen lisääminen, helpompi palata aikanaan vankilasta normaaliin elämään

Omaiset: Tapaamisen positiiviset vaikutukset korostuneet ja ajatukset selkiintyneet; kohtaaminen oli vapauttanut koston ja vihan tunteista, lievittänyt häpeää ja syyllisyyttä; ei tarvinnut enää hermoilla tekijän kohtaamista tämän vapautumisen jälkeen, ei enää terapian tarvetta; rikokseen liittyvä kuvio ja tapahtumat ovat alkaneet selkiytyä.

Uhrien välittömiä kokemuksia

- ***Hyvä, helpottava ja positiivinen, ei kummittele mun unissa eikä ajatuksissa, hyvä fiilis paremminkin.***
- ***Se on oikeesti ihminen joka ansaitsee mahdollisuuden, että muutkin tajuaisivat että hän on rangaistuksensa suorittanut.***
- ***Toivon tunne, toivon kipinää, että kun pääsee täältä, aloittaisi puhtaalta pöydältä, vaikka on tehnyt mitä on tehnyt.***
- ***Olen saanut suoraan tekijälle kerrottua mitä en ole aiemmin muille lausunut.***
- ***Oli hienoa, että tekijä itse yrittää saada omaa tulevaa arkea järjestettyä, ja tekee töitä sen eteen. Se oli hienoa kuulla.***

Tekijöiden kokemuksia jälkikäsitteystä (2 kk kohtaamisen jälkeen)

- ”En osannut etukäteen odottaa, että itselle tulisi hyvä mieli”.
- ”Prosessin pituus oli hyvä asia, koska sai rauhassa pohtia asioita”.
- ”Minulle oli tärkeätä päästä sanomaan mitä ajattelen ja näin että siitä oli hyötyä myös hänelle (*omaiselle*). Oma olokin keveni, kun näki että hän voi hyvin kaikesta tapahtuneesta huolimatta”.
- ”Ehkä tästä on oppinut sen, että jos on joku asia, mikä vaivaa, niin tekee sen asian eteen jotain. Syntyi kokemus siitä, miten tällaisten asioiden läpikäyminen voi vaikuttaa elämään. Asioitten läpikäyminen ja keskustelu oli hyväksi”.

Uhrin siskon kokemus kohtaamisesta

- ”Nyt voin viimein surra veljeni kuolemaa....*En pidä häntä hirviönä ... hän on selkeästi ollut alusta lähtien pahoillaan eikä ole ollut tarkoitus tehdä tällaista.*”
- ”En ole enää ainakaan vihainen. Itse asiassa toivon, että tekevät kaiken sen mitä he sanovat tulevaisuudessa tekevänsä”.

Projektin työntekijät

Arja Konttila

arja.konttila@kritis.fi

p. 050 4408699

Riikka Hiitelmä

riikka.hiitela@kritis.fi

p. 050 4123 081

Kriminaalihuollon tukisäätiö, KRITS

Kinaporinkatu 2 E 39

00500 Hesinki

Kumppanuustalo Artteli ry

Salhojankatu 42

33500 Tampere